

АҚЛ ТАБИАТИ: ТАБИЙ ВА СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТ ЎРТАСИДАГИ ФАРҚ ТАҲЛИЛИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14544720>

Валиев Шерзодбек Икромитдинович

АндМИ докторанти

Аннотация: Мақолада табиий ва сунъий интеллект ўртасидаги фарқ таҳлил қилинган. Ҳозирги кунда сунъий интеллект кучли воситага айланиб бораётгани, лекин шу билан бирга этика ва ишонч масалаларини ҳам юзага чиқараётгани кўрсатилган. Сунъий интеллект ва табиий интеллект ўртасида ўрганиш ва мослашиш қобилияти каби баъзи умумий хусусиятлар бўлишига қарамасдан, улар ўртасида сезиларли фарқлар борлиги кўрсатилган.

Калим сўзлар: табиий интеллект, сунъий интеллект, ақл табиати, эволюция, онг.

Ақл-идрок илмий жамиятдаги энг сирли ва муҳим мавзулардан биридир. Инсон ақл-заковати бизга асрлар давомида мослашиш ва ривожланишда ёрдам берди, табиатдан технологияга йўл очди. Бироқ, ривожланишнинг ҳозирги босқичида биз янги ва ноаниқ концепцияга дуч келмоқдамиз - сунъий интеллект, бу бизнинг кундалик ҳаётимизга тобора кўпроқ кўшилмоқда. Бугунги кунда кўплаб олимлар томонидан табиий интеллект (жонли мавжудотларнинг табиий фикрлаш ва қобилиятлари) ва сунъий интеллект ўртасидаги қандай ўхшашликлар ва уларнинг асосий фарқлари нимада эканлигини яхшироқ тушуниш учун кўплаб тадқиқотлар олиб борилмоқда.

Ақл-идрокнинг таърифи кўп баҳс-мунозараларга ва шарҳларга сабаб бўлган мавзудир. Тадқиқотчилар интеллектни тирик мавжудотнинг атроф-муҳит ўзгаришларига мослашиш, мураккаб муаммоларни ҳал қилиш ва тажрибадан ўрганиш қобилияти деб таърифлайдилар. Ҳайделберг университети (Германия) профессори Барсо Жи Ю “Ақл-идрок табиати” мақоласида, интеллектнинг табиатини одамлар ва ҳайвонларга атрофдаги оламдаги ҳодисаларни тушуниш, моделлаштириш ва башорат қилиш имконини берувчи когнитив функциялар тўплами сифатида таҳлил қилади¹.

Сунъий интеллект, ўз навбатида, бу жараёнларни компьютер алгоритмлари ва машиналарни ўрганиш ёрдамида қайта ишлаб чиқаришга уринишдир. TechTarget-da Enterprise AI сайт муҳаррири Лев Крейг томонидан

¹ You, Barco. (2023). The Nature of Intelligence. 10.48550/arXiv.2307.11114.

таърифланганидек, сунъий интеллект тизимнинг ташқи маълумотларни ҳис қилиш, ушбу маълумотлардан ўрганиш ва одатда инсон ақл-заковати талаб қиладиган вазифаларни бажариш қобилиятидир².

Табиий ақл эволюцион жараёнларга кўпроқ мойил. У миллионлаб йиллар давомида атроф-муҳитга мослашиш натижасида шаклланди, бу омон қолиш учун мослаштирилган тафаккурнинг ноёб шакллари ривожланишига олиб келди. Мисол учун, қушлар ёки ҳашаротлар каби тирик организмлар ўзларининг ақл-идрок шакллари ишлаб чиқдилар, бу уларнинг мураккаб тузилмаларни қуриш, жамоаларни ташкил қилиш ва ҳатто ўз популяцияларини ҳимоя қилиш учун ижтимоий стратегияларни қўллаш қобилиятида кузатилиши мумкин³.

Табиий интеллект, шунингдек, тана ва онг ўртасидаги чуқур муносабатлар билан тавсифланади. Масалан, инсоннинг восита функциялари ва ҳиссий қобилиятлари когнитив функциялар билан чамбарчас боғлиқ. Бу “муҳассамланган идрок” деб аталадиган нарсага олиб келади, бу ерда жисмоний дунё билан ўзаро таъсир фикрлаш ва идрокга бевосита таъсир қиладди. Ушбу жиҳат сунъий интеллект учун мавжуд бўлиб қолмоқда, гарчи у маълумотларни таҳлил қила олса ҳам, жисмоний тажриба йўқлиги сабабли чекланганлигича қолмоқда⁴.

Ҳозирги кунда сунъий интеллект кучли воситага айланиб бормоқда, лекин унинг табиий бўлмаган хусусиятларини акс эттирадиган чекловлари ҳам мавжуд. Барсо Жи Ю “Ақл-идрок табиати” мақоласида сунъий интеллектда қўлланиладиган усуллар таҳлил қилинади ва сунъий интеллект алгоритмлари катта миқдордаги маълумотларга таянишини, лекин уларнинг “тушуниши” математик формулалар ва статистик қонуниятлар билан чекланганини қайд этади⁵. Бу уларни образларни таниб олиш ва табиий тилни қайта ишлаш каби махсус вазифаларда самарали қиладди, бироқ уларни умумий тушунчадан ҳали ҳам узоқлигича қолдиради.

Шуни ҳам таъкидлаш жоизки, сунъий интеллект сунъий нейрон тармоқлари асосида ишлайди, улар инсон миясига ўхшатиб моделланган, аммо шунга қарамай, фақат соддалаштирилган версия бўлиб қолмоқда. Табиий интеллект ўз имкониятлари жиҳатидан анча мураккаб ва чуқурроқ, чунки у ўз

² <https://www.techtarget.com/searchenterpriseai/definition/AI-Artificial-Intelligence>

³ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160289624000266>

⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Philosophy_of_artificial_intelligence#CITEREFRussellNorvig2003

⁵ You, Barco. (2023). The Nature of Intelligence. 10.48550/arXiv.2307.11114.

ичига интуиция, эмоциявий реакциялар ва атроф-муҳитни онгли қабул қилиш қобилиятини қамраб олади⁶.

Табиий ва сунъий интеллект ўртасидаги фарқ онг ва ўзини англаш каби фалсафий масалаларга ҳам тегишли. Табиий интеллект, айниқса инсон ақл-заковати, сунъий йўл билан қайта яратиш қийин бўлган элементларни ўз ичига олади. Wikipedia сайтидаги сунъий интеллект фалсафаси ҳақидаги мақолада таъкидланишича, файласуфлар ҳалигача сунъий интеллект онгга эга бўлиши мумкинми ёки йўқми деган саволга яқдил фикрга келмаганлар⁷.

Ҳозирги кунда сунъий интеллект соҳасидаги ишлаб чиқаришлар жуда ҳайратомуз натижаларни бермоқда, лекин шу билан бирга этика ва ишонч масалаларини ҳам юзага чиқармоқда. Моҳана Дас “Сунъий интеллект ҳеч қачон ҳақиқий ақлли бўла олмайди” мақоласида таъкидланганидек, сунъий интеллект ҳали ҳамон хатоларга мойил ва баъзи ҳолатларда унинг алгоритмлари зарар келтириши мумкин бўлган нотўғри қарорлар қабул қилиши мумкин. Бу, айниқса, тиббиёт, хавфсизлик ва суд соҳаларида жуда муҳим аҳамиятга эга, чунки бу соҳаларда қарор қабул қилиш юқори даражадаги масъулият ва онглиликни талаб қилади⁸.

Хулоса қилиб айтганда, сунъий интеллект ва табиий интеллект ўртасида ўрганиш ва мослашиш қобилияти каби баъзи умумий хусусиятлар бўлишига қарамасдан, улар ўртасида сезиларли фарқлар мавжуд. Табиий интеллект узоқ давом этган эволюция натижаси бўлиб, у жисмоний тажриба ва ижтимоий ўзаро таъсир билан чамбарчас боғлиқ бўлиб, сунъий интеллект эса дунёни “тушунишда” чекланган бўлиб қоладиган воситадир.

Ҳар бир интеллект турига ўзгача хусусиятлар хос бўлиб, уларни муайян соҳаларда алмаштириб бўлмайди. Ҳозирча сунъий интеллект табиий интеллектга хос тўлақонли онг ва билимга эга бўла олмаяпти ва, балки, бу тўсиқни ҳеч қачон енгиб бўлмаслиги мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. You, Barco. (2023). The Nature of Intelligence. 10.48550/arXiv.2307.11114.
2. <https://www.techtargget.com/searchenterpriseai/definition/AI-Artificial-Intelligence>
3. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160289624000266>

⁶ <https://www.investopedia.com/terms/a/artificial-intelligence-ai.asp>

⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Philosophy_of_artificial_intelligence#CITEREFRussellNorvig2003

⁸ <https://towardsdatascience.com/artificial-intelligence-can-never-be-truly-intelligent-227fe9149b65>

4. https://en.wikipedia.org/wiki/Philosophy_of_artificial_intelligence#CITEREFRussellNorvig2003
5. <https://www.investopedia.com/terms/a/artificial-intelligence-ai.asp>
6. <https://towardsdatascience.com/artificial-intelligence-can-never-be-truly-intelligent-227fe9149b65>

Анжуман қатнашчисининг талабномаси (заявка):

7. Фамилия, исм, шарифи (тўлиқ) Валиев Шерзодбек Икромитдинович
8. Илмий даражаси ва унвони Андижон машинасозик институти, докторант
9. Иш жойи, лавозими Андижон машинасозик институти, докторант
10. 4. Анжуман йўналиши (секция) рақами: 11)Инсон муаммоси бугунги ахборотлашган цивилизация контекстида. Сунъий интеллект масаласи.;
11. Тезиснинг номи: АҚЛ ТАБИАТИ: ТАБИЙ ВА СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТ ЎРТАСИДАГИ ФАРҚ ТАҲЛИЛИ
12. Телефон: 934454034
13. E-mail: wsh1983z@gmail.com